

## СЕКЦІЯ 2 МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

### ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

### GLOBALIZING FACTORS OF THE REFORM OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION IN CONTEXTS OF CROSS-BORDER COOPERATION

Сучасне суспільство проходить етап постіндустріального розвитку, відзначений особливою роллю освіти і науки, на якому головним стратегічним ресурсом, необхідним для досягнення переваги у всіх сферах життя, стають знання, освічені люди та ідеї. Вища освіта сьогодні є гуманітарним фактором національної безпеки, що пов'язується з глобальними змінами у сучасному світі та менталітету суспільства. Специфіка вищої освіти на сучасному етапі полягає у тому, що саме вона встановлює норми конкурентоспроможності, готовності до генерації та впровадження інновацій.

Якісно нові освітні парадигми розгортаються на фоні більш широких процесів загальносвітових змін, що охоплюють економіку окремих країн та світу загалом. У кожному суспільстві існує своя національна специфіка системи вищої освіти, свої проблеми та шляхи їх вирішення. Разом з тим, абстрагуючись від загальних відмінностей можна виділити наднаціональні тенденції у глобальному аспекті вищої освіти, прояв яких у сучасних умовах має різний рівень реалізації. Перед сучасними закладами вищої освіти стоїть складне завдання збереження ролі поширення знань, до їх традиційних функцій додається тісний зв'язок із промисловістю, бізнесом, здійснення трансферу технологій, інноваційних підприємств та цілих галузей. Сьогодні заклади вищої освіти стають навчально-дослідними центрами, що інтегрують нові знання та інноваційні технології, що впливають на економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності країн на глобальному рівні.

Глобалізація уособлює виникнення гібридної світової культури та змішання національних традицій, у тому числі найкращих освітніх практик, процес глобалізації сприяє активізації та універсалізації міжнародної діяльності вищих навчальних закладів. Розвиток інформаційних технологій та знань формує міжнародний освітній ринок та міжнародний ринок праці, з'являється нагальна необхідність вивчення, узагальнення та обговорення процесів, що відбуваються у сфері вищої освіти.

**Ключові слова:** сфера вищої освіти, глобалізація, державна гуманітарна політика,

реформування, чинники, транскордонне співробітництво, розвиток.

Modern society is undergoing a stage of post-industrial development, marked by the special role of education and science, in which the main strategic resource needed to achieve excellence in all spheres of life are knowledge, educated people and ideas. Higher education today is a humanitarian factor in national security, associated with global changes in the modern world and the mentality of society.

In the field of education today, information and universalization on a global scale are important drivers of change. Its volume is growing so fast that the old methods and the education system itself do not keep up with quantitative and qualitative transformations. At present, it is not enough just to pass a certain amount of knowledge to students, it is important to learn to search and analyze the necessary information. Qualitatively new educational paradigms are unfolding against the background of broader processes of global change, covering the economy of individual countries and the world as a whole. Each society has its own national specifics of the higher education system, its own problems and ways to solve them. However, abstracting from the general differences, we can identify supranational trends in the global aspect of higher education, the manifestation of which in modern conditions has a different level of implementation. Today, higher education institutions are becoming research centers that integrate new knowledge and innovative technologies that affect economic growth and increase the competitiveness of countries at the global level.

Current trends in higher education should be considered in the context of globalization and internationalization of modern society. Globalization embodies the emergence of a hybrid world culture and the mixing of national traditions, including best educational practices, the process of globalization contributes to the intensification and universalization of international activities of higher education institutions. Changes in the socio-economic dimension lead to the need for professional reorientation of professionals at different stages of their careers, the development of new industries.

**Key words:** higher education, globalization, state humanitarian policy, reforms, factors, cross-border cooperation, development.

УДК 378.014.5.016:796/799(477)  
DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.5>

**Базиляк Н.О.**

к. пед. наук, доцент,  
доцент кафедри української  
та іноземних мов  
Львівський державний університет  
фізичної культури імені Івана  
Боберського

**Парубчак І.О.**

д. наук з держ. упр., професор,  
завідувач кафедри публічного  
управління та адміністрування  
Львівський національний університет  
ветеринарної медицини  
та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

**Постановка проблеми.** Одна з проблем глобалізації у сфері вищої освіти пов'язана з лібералізацією та комерціалізацією освітніх

послуг, рух академічної мобільності студентів, викладачів у цьому контексті набуває нового змісту. Сьогодні встановлюються конкретні

правила та умови лібералізації та регулювання управління освітніми послугами, а самі правила, що впливають з цього, опинилися в центрі дебатів. Публічне управління послугами у сфері вищої освіти стало реальністю, і це призвело до якісних перетворень сучасних освітніх парадигм в Україні, хоча органи публічної влади встановлюють межі, у яких дозволятиме іноземним постачальникам послуг у сфері освіти мати доступ до внутрішнього ринку.

У контексті глобалізації вища освіта реалізує функцію генератора знань та засоби їх трансляції, є базою для національного розвитку держави. Роль каталізаторів трансформаційних процесів у сфері вищої освіти відіграють поява таких нових провайдерів освіти, як мультинаціональні компанії, корпоративні університети та медіа корпорації, нові форми забезпечення освіти, включаючи дистанційну, віртуальну та пряму освіту та значна диверсифікація кваліфікацій та свідоцтв про освіту [4]. Актуалізована сьогодні мобільність учнів, програм та проектів, що виходять за межі національних кордонів країн, акцент на навчання протягом усього життя.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження в галузі глобалізації освіти, інтернаціоналізації систем вищої освіти та міжнародної науково академічної співпраці, зміни змісту освіти в контексті інтеграції національних освітніх систем свідчать, що вища освіта, оперуючи в новому політичному контексті, поступово стає частиною процесу глобалізації, перетворюючись на сферу міграції та міжкультурної взаємодії. Створення умов для нарощування потенціалу конкурентоспроможності української вищої освіти у глобальному середовищі вимагає стратегічного прийняття державою інноваційної гуманітарної в цілому та освітньої політики зокрема.

У формуванні державної гуманітарної політики повинно бути чітко визначено цілі та засоби центральної влади у відповідних сферах орієнтують професійну освіту на акумулювання передових досягнень науки і задоволення пріоритетних потреб суспільства. Реформа вищої освіти передбачає, перш за все, створення договірних або майнових кластерів з підготовки кваліфікованих кадрів пріоритетного профілю. Кожен заклад вищої освіти повинен здійснювати свій підхід до цього процесу, заснований на сформульованих завданнях та очікуваних результатах.

**Мета статті** полягає у сучасному обґрунтуванні глобалізаційних чинників реформування державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти в контексті транскордонного співробітництва.

**Виклад основного матеріалу.** Лібералізація вищої освіти як достатньо значного сектора національної економіки призвела до перетворення його на освітню послугу. Гармонізація та відкритість цієї сфери на фоні Болонського процесу стимулюють конкуренцію між постачальниками освітніх послуг та між країнами. Все більше держав на сьогоднішній момент залучаються до процесу глобалізації вищої освіти, і від того, наскільки успішно вони використовуватимуть світовий досвід, перероблятимуть його та пристосовуватимуть до своєї специфіки, залежатиме рівень вищої освіти в конкретній країні, а в перспективі і світове лідерство власне цих країн.

Такий підхід в умовах глобалізації дозволить українським закладам вищої освіти сформувати програми, які будуть конкурентоспроможні стосовно освітніх програм вишів США та ЄС [2]. У сучасних умовах конвергенції освітніх ринків основною метою професійної освіти є підготовка якісних фахівців, конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці. Цей складний процес в Україні триватиме тривалий час, разом з тим, це розширює спектр способів придбання українським споживачем іноземної освітньої послуги.

Очевидно, що для українських закладів вищої освіти важливим позитивним аспектом є збільшення можливостей для відкриття філій та представництв українських університетів на закордонних ринках освітніх послуг. В сучасних умовах розвитку актуальною потребою для університетів стає взаємодія з потенційними роботодавцями, у тому числі зарубіжними, які можуть практично брати участь у реформі освіти. Основна мета такої участі полягає у створенні механізму коригування навчального процесу відповідно до потреб практики.

При цьому, межі професійних стандартів повинні враховувати не лише національні особливості, а й особливості ринків праці тих країн, з якими складаються тісні соціально-інтеграційні відносини. Важливою проблемою глобалізації освітнього простору є скорочення державного фінансування вищої освіти. Абітурієнти стають об'єктом інтересу з боку приватних освітніх організацій, що, у свою чергу, є вигіднішим для багатих і менш вигідним для бідних країн. Це пов'язано з проблемою забезпечення якості освіти та необхідності захистити права споживачів від посягань з боку провайдерів, які не володіють позитивною репутацією, яких називають «фабриками дипломів».

Цінність пропонованих кваліфікацій та їх прийняття ринком робочої сили є додатковими проблемами, що викликають занепокоєння в студентів, роботодавців, громад-

ськості та самої освітньої спільноти. Тому формати та зміни взаємовідносин між державою та ринком освіти у плані їхньої відповідної ролі та відповідальності за фінансування та регулювання цієї сфери є ще однією проблемою, пов'язаною з впливом глобалізації. Регулювання освітніми послугами у сфері вищої освіти сприятиме задоволенню попиту на освіту студентів країн, які мають для цього достатньо ресурсів. Держави, що розвиваються та знаходяться по сусідству з Україною, цілком можуть взяти на себе роль ключових точок у глобалізації вищої освіти.

Сучасний університет визначає інтернаціоналізацію як одну з основних тенденцій у своєму внутрішньому розвитку, природним чином виходить за межі власних національних кордонів, розширюючи та видозмінюючи цим сформований освітній простір. Орієнтація професорсько-викладацького складу та студентського співтовариства на освіту світового рівня справедливо трактується, як одна з найважливіших вигід, що сприяє вищій освіті. Використовуючи інтернаціоналізацію як пусковий механізм важливих якісних змін, навчальні заклади можуть стати майданчиком розвитку міжнародної освіти, зміцнити потенціал у подоланні нових викликів глобалізації.

Зазначене дає можливість посилити свій вплив у країні та за кордоном через розвиток стратегічних партнерств, розширити коло академічної спільноти внаслідок залучення найкращих іноземних дослідників та викладачів, мобілізувати свої внутрішні інтелектуальні ресурси і сформувати сильні дослідницькі команди, розширити компетенції своїх випускників, котрі затребувані світовим ринком праці [3]. Переваги у цьому контексті очевидні, це об'єднання ресурсів, уникнення дублювання та копіювання тем дослідження, краща ідентифікація проектів та його практична доцільність за умов колективного нагляду.

Державна гуманітарна політика у сфері вищої освіти в Україні заснована на розумінні важливості входження закладу вищої освіти у єдиний світовий освітній простір, відповідності вітчизняної освіти міжнародним стандартам якості. Зазначене передбачає, окрім студентської та викладацької мобільності, реформу програм та навчальних планів, співпрацю у науково-дослідній сфері через мережі та асоціації, відкрите та дистанційне навчання без кордонів, регіональне та закордонне співробітництво інститутів, міжнародний поділ праці. Останнім часом основними пріоритетами стає здобуття міжнародного визнання української вищої освіти внаслідок входження українських навчальних закладів у міжнародні рейтинги.

Цілком обґрунтованим формалізованим результатом такого підходу стала поява індикаторів міжнародної діяльності закладів вищої освіти. Серед них наявність іноземних студентів, міжнародних освітніх програм, у тому числі з викладанням іноземними мовами та програм подвійних дипломів. Кожен навчальний заклад обирає їх виходячи зі своїх завдань та можливостей, велике значення тут мають географічне розташування, традиції, що історично склалися, досвід освітніх і культурних комунікацій.

Стандартні переваги – це набір іноземних студентів, запрошення іноземних викладачів, включення до навчальних планів та програм додаткової освіти навчальних курсів іноземними мовами, а також розробка подвійних та спільних програм, участь у міжнародних освітніх проектах; маркетингова діяльність в основному спрямована на залучення іноземних студентів та створення партнерств [1]. Додаткові переваги полягають у мобільності студентів, професорсько-викладацького складу та працівників адміністрації, взаємне визнання зарубіжних кваліфікацій як для продовження навчання за кордоном, так і для отримання закордонних кваліфікацій у себе в країні.

Актуальною сьогодні є міжнародна мобільність освітніх програм, інтеграція у навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів, інституційне партнерство, створення стратегічних освітніх альянсів, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм, зростання залученості до транскордонних мереж та міжнародних партнерств на стратегічному рівні. Академічна мобільність є категорією, що забезпечує певну міру наступності між більш раннім і сьогоднішнім розумінням інтернаціоналізації, незважаючи на те, що існують різні форми мобільності. Існує мобільність між країнами з однаково розвиненими системами вищої освіти та мобільність з країн з кількісно та якісно менш розвиненими системами вищої освіти до більш розвинених систем.

Міжнародна сутність академічної мобільності полягає в тому, що студент переїжджає з однієї країни до іншої з метою здобути там освіту і для цього перетинає державний кордон. Болонський процес надав особливого значення темі визнання та застосовуванню практикам, а феноменом інтернаціоналізації вищої освіти є реформа освітніх програм з метою введення міжнародних елементів у зміст та способи організації освітнього процесу, а саме спільні освітні програми, мережеві освітні програми. Різні форми порівняльного вивчення досвіду різних країн та регіональних чи країнознавчих курсів є формою інтернаціоналізації освітніх програм.

Створення спеціальних стратегій у відповідь на ці виклики є високою мірою амбітним завданням для закладів вищої освіти, і те, наскільки успішний той чи інший вищий навчальний заклад у досягненні цих цілей є найважливішим показником його якості. Ці поняття включають такі заходи, як створення зарубіжних філій вищих навчальних закладів, офшорних кампусів, а також організацію освіти за конкретною програмою за кордоном у ліцензованому закладі та різні форми дистанційного навчання.

У зв'язку з цим, особливого розвитку набувають питання маркетингу інтернаціоналізації освітніх програм, навчальних закладів та країн. Дана діяльність закладів вищої орієнтована на розширення вхідної мобільності студентів вертикального типу для отримання всіх можливих кваліфікацій та ступеня, що корелює принцип «освіта через все життя». Прикладом може бути європейська модель інтернаціоналізації вищої освіти, основою якої стало вироблення єдиних принципів у сфері забезпечення якості та акредитації. Також, сьогодні актуалізується перенесення акценту з конкуренції закладу вищої освіти на співпрацю та діалог з іншими освітніми культурами, облік глобального, національного, інституційного контекстів.

Стратегії інтернаціоналізації пов'язані із загальною місією та цінностями закладу вищої освіти та поділяються викладацьким складом і допоміжним персоналом на всіх рівнях управління від навчальних підрозділів до управлінських структур. Її актуальність має бути висловлена в головних політичних документах та стратегіях вищого навчального закладу, інкорпорована в процес планування діяльності закладу вищої освіти та реалізується на основі принципів ефективного управління всіма академічними та корпоративними службами [5]. Особливості, пов'язані з міжнародною діяльністю закладу вищої освіти відзначаються у вигляді спеціальних заходів.

Роль, яку відіграє той чи інший заклад вищої освіти це не лише продукт академічних досягнень даної установи, але й значною мірою результат соціально-економічного розвитку місцевого середовища, його конкурентності, його сукупного інтелектуального потенціалу. Ефективність цього результату безпосередньо залежить від якості керуючої закладом команди, від її творчих здібностей до інновацій, її здібностей будувати діалог з владою, з бізнесом, з різними соціальними групами. У сучасних умовах посилення конкуренції між навчальними закладами на ринку освітніх послуг виникає необхідність дедалі більшої орієнтації на споживача та підвищення якості освітніх послуг.

При цьому, в дані процеси залучені наукові, політичні та культурні еліти, організації загаль-

ної та професійної освіти, академії наук, галузеві науково-дослідні інститути, проектні бюро, підприємства та бізнес-структури. Важливість участі українських закладів вищої освіти у процесах глобалізації полягає ще й у тому, що стан, статус закладу та характер наданих освітніх послуг є одним із головних показників науково-технічного та соціально-культурного розвитку. Успіх розвитку системи вищої освіти залежить від відповідної спрямованості не лише державної гуманітарної політики в цілому, але й соціокультурним потребам та освітнім стратегіям і загальноосвітнім сучасним тенденціям у сфері вищої освіти.

**Висновки і пропозиції.** Глобалізація у сфері вищої освіти є ключовою характеристикою середовища, в якому функціонують сучасні заклади, наявність механізмів, що розробляються закладами вищої освіти для максимального ефективного використання у своїх інтересах нових можливостей, створюваних даним процесом. За умови, що заклад вищої освіти здатний керувати та контролювати трансформаційні процеси, це може бути серйозним ресурсом посилення впливу закладу у країні та за кордоном, розширення компетенцій випускників, затребуваних глобальним ринком праці.

Ситуація на ринку освітніх послуг диктує закладам вищої освіти нові закони виживання та перемоги у конкурентній боротьбі, такий рівень освітніх технологій, аналогічні властивості послуг, єдині ринки збуту забезпечують приблизно рівні умови для конкуруючих закладів і вигреш у цій боротьбі сьогодні забезпечується здатністю організації гнучко дотримуватися змін освітнього ринку. Орієнтація насамперед на глобальний рівень продиктована у тому числі й структурою набору, що склалася, перспективами зміцнення орієнтації на освітні стратегії суспільства.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Арістова І.В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення. *Форум права*. 2019. № 2. С. 18-21. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2776> (дата звернення: 22.02.2022).
2. Здіюрок С., Степико М. Пріоритети і перспективи гуманітарної політики Української Держави. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2 (19). С. 37-48.
3. Конопелько О.В. Особливості формування ідеологічної функції сучасної держави: постановка проблеми. *Право і безпека*. 2013. № 1. С. 18-23.
4. Освіта і наука в інноваційному розвитку сучасної Європи: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. С.І. Здіюрка. Київ: НІСД, 2014. 121 с.
5. Розпутенко І.В., Москаленко С.О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу. URL: <http://academy.gov.ua/eje/16/txts/12RIVKPP.pdf> (дата звернення: 19.02.2022).